

Programma van maatregelen Merelbeke - Lembergsesteenweg

Liesbeth Coremans

Temse
2018

Gemotiveerd advies

Het was mogelijk om al het vooronderzoek uit te voeren dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en de waarde van het archeologische erfgoed. Het uitgevoerde vooronderzoek omvat een bureauonderzoek (projectcode 2017A241), een proefsleuvenonderzoek (projectcode 2017F45) en een bijkomend proefsleuvenonderzoek (projectcode 2018G22) voor de westelijke zone die bij het voorgaande proefsleuvenonderzoek nog niet onderzocht kon worden.

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is voornamelijk gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein nabij een beek. Gekende archeologische waarden in de nabije omgeving wijzen op archeologisch potentieel met betrekking tot de steentijd, de metaaltijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de post-middeleeuwen. Het gaat voornamelijk om sporen van bewoning en van begraving. Historische kaarten en luchtfoto's geven aan dat het onderzoeksgebied sinds de 18de eeuw onbebouwd was en in gebruik was als akkerland, als grasland en als bos. Op basis daarvan werden geen grootschalige verstoringen op het terrein verwacht.

Omwillen van het archeologische potentieel werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Het proefsleuvenonderzoek wijst op de vermoedelijke aanwezigheid van een woonerf uit de late middeleeuwen of de nieuwe tijd in het noordoosten van het terrein.

De westelijke zone van het projectgebied kon eerder nog niet onderzocht worden. In deze zone diende nog een proefsleuvenonderzoek te gebeuren. Daarnaast was het ook aangewezen twee kijkvensters binnen de reeds onderzochte zone uit te breiden om meer ruimtelijk inzicht te verkrijgen in de sporenclusters die er werden aangetroffen en om uitspraken te kunnen doen over de afbakening van een site voor verder vervolgonderzoek. Het bijkomende proefsleuvenonderzoek bevestigt dat op een deel van het terrein een waardevolle archeologische vindplaats aanwezig is. De vindplaats situeert zich in het noordoosten van het onderzoeksgebied en omvat bewoningssporen uit de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd, die mogelijk op de aanwezigheid van een woonerf duiden. Bijkomend archeologisch onderzoek in de vorm van een vlakdekkende opgraving wordt daarom nodig geacht voor deze zone.

Het centrale en zuidwestelijke deel van het onderzoeksgebied worden niet meegenomen in de op te graven zone. Deze zone omvat sporen die eerder te relateren zijn aan het landgebruik en de landindeling van het terrein in de nieuwe en de nieuwste tijd, zoals we die kunnen reconstrueren aan de hand van historische kaarten. De zone blijkt ook deels verstoord.

De zone geadviseerd voor opgraving heeft een oppervlakte van ca. 4111 m². Naar aanleiding daarvan werd een programma van maatregelen opgemaakt voor een archeologische opgraving.

Archeologisch vooronderzoek
Merelbeke -
Lembergsesteenweg
(2018G22)
Plan 7 Advies

Hoogte maaiveld in m TAW
Hoogte spoor in m TAW
Vondsten (V) en staalnames (St)

Werkputcontour fase 2
Werkputcontour fase 1

Structuur

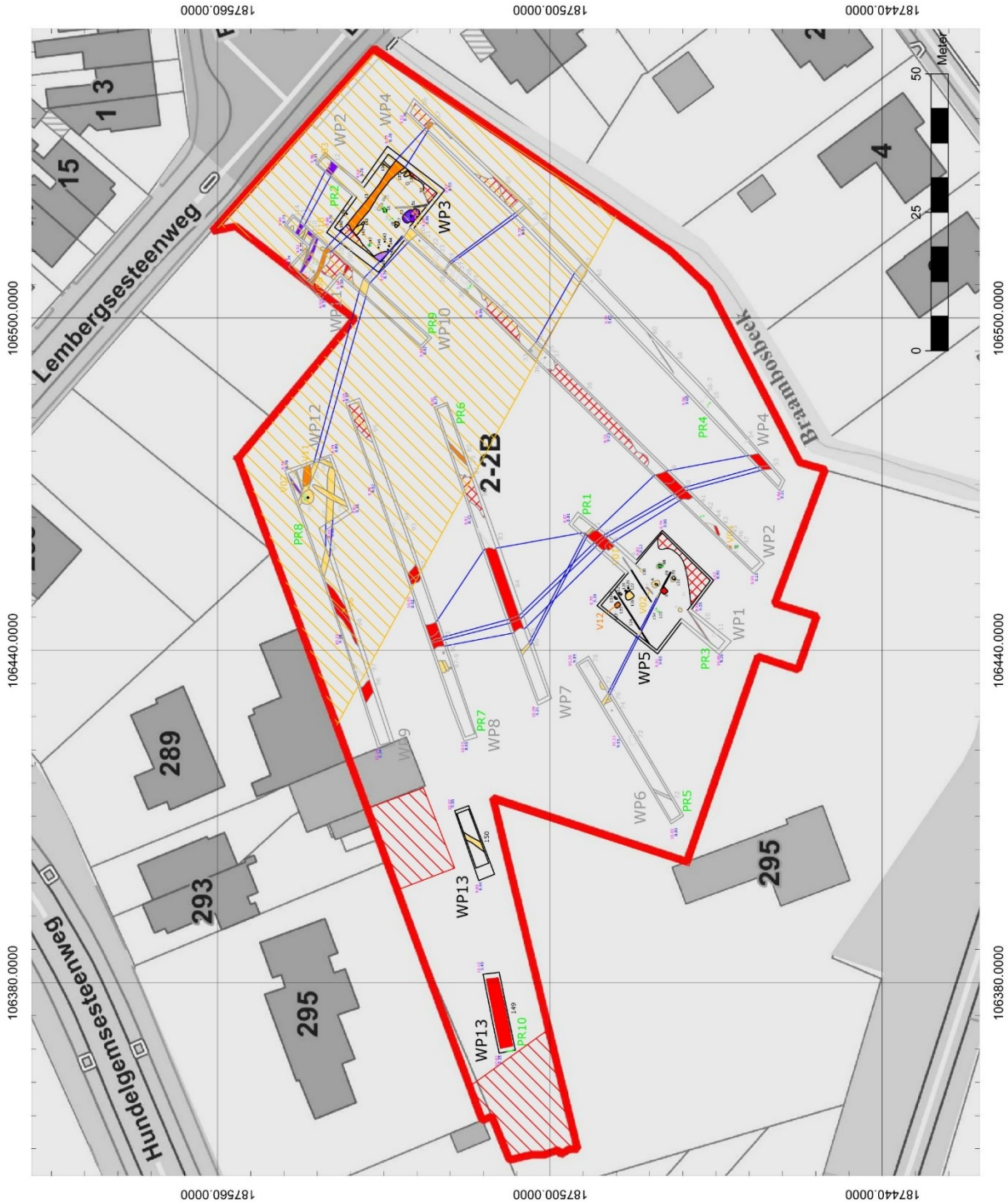
1	2	3
[Red]	[Orange]	[Yellow]
[Green]	[Blue]	[Purple]
[Light Blue]	[Light Green]	[Light Yellow]
[Light Purple]	[Light Blue-Gray]	[Light Green-Gray]
[Light Yellow-Gray]	[Light Blue-Gray]	[Light Green-Gray]

Nieuw/nieuwste tijd
Late middeleeuwen
Middeleeuwen
Romaanse tijd
Metaaltijden
Steentijd

Onbepaalde datering
Verstoring
Natuurlijk spoor
Niet onderzoektbare zone
Advies: opgraving

Opmerking: Niet alle periodes kunnen noodzakelijk voor lijf dit project!
1. Sporen die niet aan zekere tijdsperiodes of waarschijnlijke gederen
2. Sporen die waarschijnlijk in een bepaalde periode dateren, maar waarbij
3. Het is niet mogelijk om de datering te bevestigen op basis van de gevonden
4. Het is niet mogelijk om de datering te bevestigen op basis van de gevonden
5. Het is niet mogelijk om de datering te bevestigen op basis van de gevonden
6. Het is niet mogelijk om de datering te bevestigen op basis van de gevonden
7. Het is niet mogelijk om de datering te bevestigen op basis van de gevonden
8. Het is niet mogelijk om de datering te bevestigen op basis van de gevonden
9. Het is niet mogelijk om de datering te bevestigen op basis van de gevonden
10. Het is niet mogelijk om de datering te bevestigen op basis van de gevonden

Coördinaten in Lambert 72
Formaat: A3
ID: Grondplan
Initiele opstelling: Digitaal
Onderkaart: GRB
Datum a/Werking: 31/07/2018
All-Archeo bvba

Figuur 1: Overzicht van de nodige geachte maatregelen met aanduiding van de zone waar significant potentieel op kennisvermeerdering aanwezig is (oranje gearceerd)

Programma van maatregelen voor een archeologische opgraving

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het doel van het onderzoek is het exploiteren van het aanwezige potentieel aan kennisvermeerdering.

Dit kan door middel van volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de aangetroffen archeologische resten?
- Wat is de omvang en ruimtelijke structuur van de aangetroffen bewoning? Gaat het om één of meerdere erven en is er sprake van een fasering? Welke elementen omvatten de erven en hoe zijn ze gestructureerd (in de verschillende fasen)?
- In hoeverre kunnen gebouwplattegronden herkend worden en kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot de plattegrondtypes en functionele en constructieve aspecten per fase?
- Hoe past de bewoning binnen het regionale landschap uit de geattesteerde perioden? Zijn ze vergelijkbaar of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden?
- Hoe staan de aangetroffen sporen in relatie tot de oude Heirweg, die net ten noorden van het onderzoeksgebied loopt?
- Zijn er funeraire resten aanwezig op de vindplaats en wat is de aard ervan?
- Tot welk vondsttypes of vondstcategorieën behoren de vondsten? Wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
- Wat kan op basis van het organische en anorganische sporenbestand gezegd worden over de datering van de bewoning, de functie van de site, de materiële cultuur en de bestaanseconomie?
- Welke analyses dienen uitgevoerd te worden om de kennis over (dit deel) van de site en in bredere zin de regio te verfijnen en/of bij te stellen?
- Welke conserveringsmaatregelen moeten genomen worden om een goede bewaring en toekomstig onderzoek te garanderen?
- Strekt de vindplaats zich nog uit naar aanpalende percelen die niet tot het onderzoeksgebied behoren?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande archeologische kennis van de regio?

Onderzoeksstrategie en methode en technieken

Het betreft een site zonder complexe verticale stratigrafie. De zone voor opgraving wordt onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving. Het staat de vergunninghouder vrij om te bepalen of de opgraving zal gebeuren in één of meerdere opgravingsputten. De omvang van iedere put/ieder vlak is dusdanig dat er een goed ruimtelijk inzicht is en dat alle plannen naadloos aansluiten tot één overzichtelijk plan van het hele terrein. Wanneer gebouwplattegronden gedeeltelijk buiten het vlak van de aangelegde werkput liggen, dient de werkput uitgebreid te worden om de structuren in één geheel te kunnen onderzoeken. Daarbij dienen de grenzen van het onderzoeksgebied echter wel gerespecteerd te worden.

Er moeten maatregelen genomen worden tegen overlast door regen- en/of grondwater. De maatregelen mogen niet schadelijk zijn voor het bodemarchief. Voorafgaand aan het vlakdekkend onderzoek wordt het peil van de grondwatertafel bepaald. Desgevallend worden de nodige maatregelen genomen zodat de opgraving kwalitatief kan uitgevoerd worden.

Staalname en conservatie

Tijdens de opgraving dient een zo volledig mogelijke inzameling en registratie van natuurwetenschappelijke vondsten en een adequate staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek plaats te vinden, die een kwaliteitsvolle basis bieden om een assessment en eventuele

verwerking en vervolgonderzoek uit te voeren. Verder dienen ze kwaliteitsvolle analyses aan te leveren die vanuit natuurwetenschappelijke gegevens de archeologische interpretatie ondersteunen en versterken. De methode dient te voldoen aan de bepalingen van hoofdstuk 20 uit de Code van Goede Praktijk. De methode met betrekking tot de toepassing van conservatie dient te voldoen aan de bepalingen in Deel 4 van de Code van Goede Praktijk.

Staalname spitst zich toe op de mogelijkheden voor het verfijnen van de datering van de aangetroffen sporen, bijvoorbeeld aan de hand van dendrochronologie en ¹⁴C-datering. Anderzijds dienen ook stalen genomen te worden die een antwoord kunnen bieden op onderzoeksvragen met betrekking tot het landschap waarin de sporen te situeren waren (onderzoek van pollen, botanische macroresten, ...). Bij het aantreffen van waterputten en/of diepe afvalputten wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen. Op basis van het proefsleuvenonderzoek wordt de aanwezigheid van minstens één waterput of –kuil verwacht. Beerputten en afvalkuilen worden bemonsterd en gezeefd met het oog op de analyse van het consumptiepatroon.

Wanneer begravingssporen worden aangetroffen, is de kans reëel dat bijgaven aangetroffen worden, die in aanmerking komen voor conservatie. Of conservatie noodzakelijk of wenselijk is, moet blijken uit het conservatie assessment in het kader van de opgraving.

Omvang en criteria

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van het assessment beantwoord zijn.

Schatting duur

Voor de opgraving met een oppervlakte van ca. 4111 m² wordt op basis van de voorziene inzet van betrokken actoren (zie verder) de totale duur van het veldwerk geschat op 9 werkdagen. Het assessment wordt geschat op 2 werkdagen, de verwerking op 6 werkdagen en de rapportering op 4 werkdagen. De termijn voor conservatie en natuurwetenschappelijk onderzoek is op dit moment nog niet in te schatten. Ze zijn afhankelijk van de ingezamelde vondsten en stalen tijdens het veldwerk. Dit maakt dat de totale duur van de opgraving naar schatting 21 werkdagen bedraagt. De werkelijke duur van de opgraving kan afwijken van de schatting. De schatting is enkel indicatief.

Kostenraming

Op basis van de voorziene uitvoeringsmethoden, schatting van de termijn en voorziene inzet van betrokken actoren, bij volledige opgraving van de twee zones wordt volgende raming van de kosten vooropgesteld:

Veldwerk: 22860 euro

Assessment: 640 euro

Verwerking: 5780 euro

Rapportering: 1780 euro

De kostprijs van conservatie en natuurwetenschappelijk onderzoek is op dit moment nog niet in te schatten. Deze is afhankelijk van de ingezamelde vondsten en stalen tijdens het veldwerk. Er kan uitgegaan worden van een kostprijs die maximaal zal liggen rond 20% van het geheel van de andere posten (6212 euro).

Dit komt op een raming van 37272 euro. De werkelijke kostprijs kan afwijken van de raming. De raming is enkel indicatief.

Noodzakelijke competenties

De actoren die betrokken moeten worden bij de uitvoering van de archeologische opgraving zijn:

- Een veldwerkleider met 120 werkdagen opgravingservaring op landelijke sites, waarvan minimaal 60 op sites uit de middeleeuwen.
- Een assistent-archeoloog met opgravingservaring op landelijke sites, waarvan minimaal 30 werkdagen op sites uit de middeleeuwen.
- Twee medewerkers

De inzet van een aardkundige wordt niet nodig geacht, omdat er voldoende inzicht in de bodemopbouw is op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek op het terrein. Tijdens de opgraving is het echter wel mogelijk dat de inzet van een aardkundige, een conservator, een natuurwetenschapper, een fysisch antropoloog of een materiaaldeskundige nodig blijkt. In dat geval dienen de desbetreffende actoren betrokken te worden bij de uitvoering van het onderzoek.

Bij natuurwetenschappelijk onderzoek worden minstens de natuurwetenschapper en de veldwerkleider ingezet. Bij het assessment bij opgravingen worden minstens de erkende archeoloog en de veldwerkleider ingezet. De materiaaldeskundige, natuurwetenschapper, fysisch antropoloog en conservator worden betrokken indien de situaties zich voordoen waar zij voor verantwoordelijk zijn of in gespecialiseerd zijn. Bij de rapportering over de opgraving worden minstens de erkende archeoloog en de veldwerkleider ingezet. Bij de conservatie en langdurige bewaring worden minstens de conservator, de veldwerkleider en de erkende archeoloog ingezet.

Risicofactoren

Mogelijk zijn sporen aanwezig die reiken tot onder de grondwatertafel. Wanneer uit boringen blijkt dat sporen zich meer dan 30 cm onder de grondwatertafel bevinden, dienen deze met bemaling te worden opgegraven. In zones waar bemaling een schaderisico impliceert, wordt de haalbaarheid voorafgaand afgetoetst d.m.v. een risico-analyse. Bij de plaatsing ervan wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van het bodemarchief en de op te graven zones.

Bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble

Met betrekking tot het bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble dat het resultaat is van de archeologische opgraving wordt een overdracht voorgesteld aan het Onroerendergoeddepot Provinciaal ErfgoedCentrum, Lotharingenstraat 1, 9700 Ename (Oudenaarde).

Bij een groot deel van de archeologische vondsten wordt verwacht dat conservatie hoogstwaarschijnlijk niet aangewezen is op basis van de goede bewaringstoestand. Bij langdurige bewaring dienen vooral schommelingen in temperatuur en relatieve luchtvochtigheid vermeden te worden door bewaring in een geschikte omgeving. Wel dient rekening gehouden te worden dat mogelijk vrij volledige voorwerpen aangetroffen worden, omwille van de kans op het aantreffen van begravingssporen. Hierbij kan conservatie in functie van het onderzoek of stabiliserende conservatie aan de orde zijn, om de voorwerpen te kunnen onderzoeken en om een artefact stabiel te kunnen bewaren en hanteren.